ELEMENTELE REGIONALE ÎN MANUALELE DE CITIRE DIN ÎNVĂȚĂMÎNTUL PRIMAR

DE

MARINA CIOLAC

0. Accesul elevilor la o pregătire generală de largă deschidere este asigurat, fără îndoială, și de însușirea temeinică a limbii materne în școală.

A devenit aproape un loc comun în programul didacticii lingvistice actuale, preocuparea de a orienta predarea / învățarea limbii materne în instituțiile de învățămînt spre cunoștințele care privesc ansamblul variantelor lingvistice — literare/nonliterare — și funcționarea complementară a acestora în contexte reale de comunicare. Exprimată programatic, o atare poziție presupune deplasarea centrului de interes al eforturilor educative de la stricta cultivare a limbii în școală spre obiectivul mai general al dezvoltării comunicării.

Deși prezentată și argumentată pe larg în bibliografia de specialitate (românească și străină)[1], această cerință nu este menționată explicit în programele[2] și manualele noastre școlare. În ceea ce privește practica didactică efectivă, cercetările în școli ne-au dovedit că preocupările mai sus amintite se materializează, îndeobște, empiric și rareori consecvent.

1. Dezvoltarea comunicării trebuie să reprezinte așadar, din punctul de vedere al unei educații lingvistice eficiente, *principiul director*

---

[1] Cf. Tatiana Slama-Cazacu, *Comunicare pentru educație și educație pentru comunicare*, în vol. *Educație și limbaj*, București, 1972, p. 19—31 ; Tatiana Slama-Cazacu, *Gramatica comunicării în programele școlare și în practica predării limbii române*, în „Limbă și literatură", 1976, nr. 2, p. 484—492 ; Tatiana Slama-Cazacu, *Contribuie școala la însușirea regulilor de comunicare corectă ?*, în „Revista de pedagogie", XXVI, 1976, nr. 7, p. 44—50 ; G. Beldescu, *Cercetarea didactică în domeniul limbii române*, în „Limbă și literatură", 1979, nr. 2, p. 275—285. Vezi și D. Lenzen, *Didaktik und Kommunikation*, Frankfurt am Main, 1973 ; L. Lumbelli (red.), *Pedagogia della comunicazione verbale*, Milano, 1974 ; G. Leech — J. Svartvik, *A Communication Grammar of English*, Londra, 1975 ; H. Widdowson, *Teaching Language as Communication*, Oxford, 1978.

[2] Vezi, de exemplu, *Programa de limba și literatura română pentru clasele V—VIII*, EDP, București, 1980 ; *Programa de limba română (gramatică, vocabular, fonetică, ortografie, ortoepie, punctuație) pentru clasele V—VIII*, EDP, București, 1982.

BDD-A24126 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:45 UTC)

al predării / învățării limbii materne în școală. Din această perspectivă se impun, după cum am mai precizat[3], cel puțin două sarcini didactice fundamentale :

a) concentrarea eforturilor în direcția *cultivării limbii* în școală, prin formarea și consolidarea deprinderilor de *exprimare corectă (orală și scrisă) în limba literară* ;

b) *ameliorarea comunicării* prin dezvoltarea la elevi a unui *repertoriu lingvistic bogat*, în care *varianta literară și elementele dialectale, populare, familiare etc., să reprezinte registre funcțional complementare*, adecvate condițiilor concrete de comunicare.

Aceste două obiective (cel de-al doilea înglobîndu-l practic pe primul) oferă reperele unui program educativ mai amplu, pe baza căruia ar putea să se desfășoare predarea limbii materne în școală, începînd chiar cu clasa întîi. Considerăm că pe aceste coordonate ar trebui centrate atît documentele normative care reglementează studiul limbii române (în speță *Programele* care apar sub egida MEI), cît și manualele școlare.

2. Am cercetat, din perspectiva enunțată mai sus, materialul lingvistic cuprins în cărțile de citire destinate învățămîntului primar[4]. Am constatat că, abordate prin prisma dihotomiei elemente literare/elemente nonliterare[5], unele texte de lectură și explicațiile aferente din manuale sînt susceptibile de îmbunătățiri sau completări pentru a corespunde integral obiectivelor didactice precizate aici. Grupăm în continuare cîteva observații care-și propun să ilustreze afirmația de mai sus cu date lingvistice concrete.

3. Pentru a evita caracterul aleatoriu al eforturilor de cultivare a limbii, cartea de citire din învățămîntul primar — unică pentru întreg teritoriul țării — trebuie să constituie, în primul rînd, baza învățării normei literare, prescriptive[6]. Aspectele privind **corectitudinea gramaticală** urmează să stea, așadar, permanent în atenția autorilor de manuale. Investite cu prestigiul textului oficial scris și al materialului de referință, lecțiile și lecturile literare au și rolul de a oferi școlarilor modele de exprimare corectă. Se asigură astfel cunoașterea temeinică și însușirea activă a structurii gramaticale literare de către toți elevii (indiferent de mediul socio-geografic și cultural de proveniență).

---

[3] Cf. Marina Ciolac, *Considerații privind egalizarea șanselor de reușită școlară, din perspectiva pluralității normelor*, în „Anuarul Institutului de Cercetări Etnologice și Dialectologice", seria B, nr. 2, București, 1983, p. 308 și urm. ; idem, *Aspecte ale exprimării scrise la copiii de vîrstă școlară dintr-o comunitate rurală*, în „Limbă și literatură", 1983, nr. 1, p. 128 și urm.

[4] Ne referim aici la următoarele manuale : Elena Constantinescu, M. Vărzaru, E. Zarescu, Elena Sachelarie, *Limba română. Manual pentru clasa a II-a*, EDP, București, [1983], [prescurtat : II] ; Ion Șerdean, Florian Dițuleasa, Eliza Pavelin, *Citire. Manual pentru clasa a III-a*, EDP, București, 1980 [prescurtat : III] ; Tanța Munteanu, *Citire. Manual pentru clasa a IV-a*, EDP, București, 1982 [prescurtat : IV].

[5] Pentru o clasificare a faptelor nonliterare mai frecvente la copiii de vîrstă școlară, vezi Marina Ciolac, *Aspecte ale exprimării orale și scrise la elevi*, în „Limbă și literatură", 1982, nr. 1, p. 39 și urm.

[6] Norma prescriptivă, a limbii literare, se opune celei obiective (descriptive), a uzului. Cf. și Denise François, *La notion de norme en linguistique. Attitude descriptive. Attitude prescriptive*, în vol. Jeanne Martinet (ed.), *De la théorie linguistique à l'enseignement de la langue*, Paris, 1972, p. 153—168 ; E. Roulet, *Vers une caractérisation linguistique des normes dans l'enseignement des langues*, în vol. S. Pit Corder și E. Roulet (eds.), *Linguistic Insights in Applied Linguistics*, Bruxelles, Paris, 1974, p. 143—156.

BDD-A24126 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:45 UTC)

Considerăm necesar ca textele înglobate în manualele din învățămîntul primar să conțină preponderent (dacă nu exclusiv), elemente de morfosintaxă aparținînd variantei literare. Aceasta presupune alegerea corespunzătoare sau adaptarea, sub raport lingvistic, a fragmentelor de lectură[7]. Eventuala menținere a formelor gramaticale dialectale, populare[8], familiare, arhaice etc. trebuie însoțită în manuale de precizări normative. (Nu sîntem de părere ca explicațiile să fie lăsate numai la latitudinea cadrelor didactice.)

3.1. *Pluralul nonliterar al unor substantive* se înregistrează în cărțile menționate, în cîteva situații, dintre care amintim : *suferinți* (II, p. 157), *lacrime* (III, p. 131), *hori* (IV, p. 71), *cătunuri* (IV, p. 118), *sumani* (IV, p. 132)[9]. Pentru nici una dintre aceste situații nu se precizează în manual (în note sau la sfîrșitul textului) caracterul nonliterar al pluralului și nu se indică dubletul care corespunde normei prescriptive[10].

3.2. *Genitiv-dativul singular nonliterar al unor substantive feminine articulate* este reprezentat în cărțile de citire prin : a) forme în *-ii* (în loc de *-ei*) : „roțile *căruții* se ascunseseră" (IV, p. 43) ; „parcă ne-ar spune[...] povești [. . .] la gura *sobii*" (IV, p. 37) ; b) forme fără alternanța *a/ă* în radical : „blăniță de culoarea *flacării*" (III, p. 105) ; c) o formă de genitiv în *-ei* (pentru *-ii*) și fără alternanțe fonetice ; acesta apare în capitolul *Cunoștințe despre natură* : „[. . .] pînă în apropierea *pradei* [. . .]" (II, p. 210).

În absența unor comentarii pertinente, astfel de forme riscă să fie preluate și învățate ca atare de elevi.

3.3. Semnalăm în cartea de citire pentru clasa a III-a și o situație de utilizare a *articolului genitival în variantă regională, invariabilă* : „Străinilor voi nu le-ați spus, / Că doine ca *a* noastre nu-s ?" (III, p. 110, *Vestitorii primăverii* de G. Coșbuc). Lipsesc din manual atît echivalentul literar (respectiv, *ale*), cît și precizările privind caracterul dialectal al formei în discuție. Elevii care folosesc articolul genitival invariabil în graiul lor de acasă (zona nordică) ar putea fi astfel convinși că utilizează curent varianta literară.

3.4. *Formele verbale regionale, populare sau arhaice* care apar în unele texte din cărțile de citire excerptate sînt de asemenea neînsoțite de comentarii normative. Menționăm dintre acestea :

a) folosirea cu sufixele *-ez, -esc* la indicativ prezent a unor verbe care în limba literară actuală nu prezintă sufixe : *nu se-nfiorează*[11] (III, p. 30) ; *se înghesuiesc*[12] (IV, p. 58) ;

---

[7] Problema criteriilor de selectare a textelor literare pentru manualele destinate ciclului gimnazial a fost pusă, din perspectiva elementelor dialectale, de Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, *Probleme ale variației regionale în textul literar*, în „Limbă și literatură", 1979, nr. 4, p. 430—435.

[8] Cf. Magdalena Vulpe, *Dialectal, popular, vorbit*, în „Fonetică și dialectologie", VI, 1969, p. 181—186 ; idem, *Subordonarea în frază în dacoromâna vorbită*, București, 1980, p. 33—40.

[9] Ne referim aici și la textele cuprinse în capitolul *Lecturi suplimentare*. Considerăm că pentru aceste fragmente, destinate, în general, studiului individual, elevii ar avea nevoie în mod special de o îndrumare eficientă din partea autorilor de manuale.

[10] Menționăm, de asemenea, forma neliterară de nominativ-acuzativ sg. *pieptenul* (cf. DOOM s.v. *piepteне*, pl. *piepteni*) folosită în cadrul unui exercițiu propus elevilor ca temă (II, p. 79).

[11] Cf. DOOM s.v. *înfiora* : ind. prez. 3 *înfioară*.

[12] Cf. DOOM s.v. *înghesui* : ind. prez. 3 *înghesuie*.

BDD-A24126 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:45 UTC)

b) forma *se uscă*[13], specifică graiurilor de tip nordic, cu *-u-* sincopat la toate persoanele indicativului prezent : „Li se *uscă* rădăcina" (III, p. 35, *Toamna* de O. Goga) ;

c) verbul *a da* la indicativ imperfect, în variantă etimologică fără reduplicare : „parcă-i *da*[14] putere [. . .]" (IV, p. 67) ; același verb *(a da)* în construcția populară de viitor apare la conjunctivul prezent în varianta regională *deie*[15] : „are *să deie* peste mine un lup" (IV, p. 146) ;

d) *formele iotacizate* cu tema în *-d*, caracteristice zonei muntenești, sînt reprezentate prin cîteva verbe la conjunctiv : *să auz* (II, p. 172), *să te văz* (IV, p. 94), *să nu* [. . .] *vază* (II, p. 170), *să văz* (II, p. 172), despre care nu se menționează că nu aparțin variantei literare. Manualele includ și forme iotacizate cu radicalul în *-n* : *am să viu* (II, p. 147), *să vie* (III, p. 168), [*să*] *spuie* (III, p. 56), *să puie* (IV, p. 88), *să ție* (IV, p. 109) ;

e) *identitatea persoanei a 3-a singular și plural la imperfect* figurează ca atare în manualele pentru clasa a II-a și a IV-a : „[Costea]/Buzduganul arăta,/ Ciocoii se-**nspăimînta**" (II, p. 98) ; „Din fundăturile codrului, *românii* **își** măsurau vrăjmașul cu care **avea** *să dea piept* a doua zi" (IV, p. 57). Includerea acestui fapt nonliterar (cu cîte un exemplu) în două dintre cărțile de citire ar putea fi folosită în sensul dezvoltării comunicării, prin crearea la elevi a sentimentului ierarhiei variantelor lingvistice utilizate. Pentru aceasta considerăm însă necesară indicarea în manual atît a echivalentului impus de norma prescriptivă actuală cît și a cauzei recurgerii la varianta regională și/sau arhaică[16]. S-ar preciza astfel restricțiile contextual-situaționale de utilizare a formelor verbale de persoana a 6-a de tipul celor menționate, subliniindu-se, implicit, obligativitatea excluderii acestora din exprimarea scrisă și orală în context formal. Adaptînd aceste informații vîrstei și puterii de înțelegere a elevilor se pot forma deprinderi de folosire corectă a limbii materne, înainte chiar de studierea explicită a normelor gramaticale. Absența îndrumărilor prescriptive din cărțile de citire justifică parțial recurența formelor de persoana a 3-a plural omonime cu cele de singular (pers. a 3-a) în materialul oral și scris pe care l-am cules de la elevi (clasa a IV-a), în zona dialectală muntenească (context formal)[17] ;

g) o acumulare de verbe la *perfectul simplu* (pers. 1 sg.) apare în fragmentul *Fetița care l-a luat pe „Nu" în brațe* (după O. Pancu-Iași) : „Eu [. . .] îl *apucai* de-o ureche și *plecai* grăbit acasă. Ajuns acasă, îl *aruncai* pe «Nu» în călimară și-l *rugai* pe cuvîntul «Paznic» să-l păzească strașnic" (III, p. 22). Ar fi, desigur, util să se menționeze la sfîrșitul lecției — pe înțelesul elevilor — că nu este recomandabilă folosirea acestui timp (în exprimarea îngrijită) decît

---

[13] Cf. DOOM s.v. *usca* : ind. prez. 1. sg. *usuc*, 2 sg. *usuci*, 3 *usucă*, 1 pl. *uscăm* ; conj. prez. 3 *usuce*.

[14] Cf. DOOM s.v. *da* : imperf. 3 sg. *dădea* ; conj. prez. *dea*.

[15] Vezi nota 14.

[16] Ambele situații menționate aici fac parte din categoria regionalismelor folosite fără intenții expresive („neintenționate") : primul apare într-o poezie populară, cel de-al doilea într-un fragment literar scris într-o epocă în care fluctuația formelor era caracteristică românei literare. Vezi și Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, *art. cit.*, p. 433 și urm.

[17] Vezi articolul citat *supra* (nota 5), în care am subliniat (p. 41—45), pe baza datelor înregistrate pe teren, frecvența mare a acestui fenomen regional în context formal (oral și scris) n special la elevii clasei a IV-a din mediul rural.

BDD-A24126 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:45 UTC)

la persoana a 3-a (sg. și pl.) și că formele pentru celelalte persoane (adesea chiar și cele de persoana a 3-a) se cer înlocuite — în context formal — cu perfectul compus[18]. Precizarea ar avea în vedere, în primul rînd, pe vorbitorii graiurilor în care perfectul simplu este, cu deosebire, vital (în zona oltenească).

4. Fonetisme dialectale și / sau arhaice apar de asemenea în cărțile de citire fără a fi, în general, urmate de note explicative. Într-un singur caz (*am îmblat* — III, p. 96, poezia *Revedere* de M. Eminescu) se indică dubletul literar al variantei arhaice și regionale: „*am îmblat*=în loc de *am umblat*". Restul fonetismelor neliterare din fragmentele de lectură trec neobservate în manuale. Enumerăm mai jos cîteva dintre acestea.

4.1. Fonetisme *normale din punct de vedere etimologic*: **nă**cazurile (II, p. 146); *mă* **nă**căjeam (IV, p. 36); *am să vă cetesc* (IV, p. 37); [taina] **ce**tirii (IV, p 37); **stu**hăria (II, p 170); **că**tră (IV, p. 37).

4.2. Fonetismul regional *deșt* (IV, p. 93).

4.3. Fonetismul arhaic *nour* (III, p. 26; IV, p. 98).

4.4. *Formele iotacizate și alte ocurențe verbale care conțin fenomene fonetice nonliterare* — menționate sub **3.4.**

4.5. Varianta regională *să* [...] *mînînce* (IV, p. 124)[19].

4.6. Verbul *a căuta* în variante fonetice populare: *cată* (II, p. 30); *căta* (III, p. 50).

4.7. Formele *băiet* (II, p. 179) și **ie** (= vb. „ia": „în altă zi *ie*-i oile" — IV, p. 51).

4.8. Fonetismul [*ģ*] (notat *ghi*) în cuvîntul *diavol*: „[...] **ghi***avole*, aici ți-e scăldatul ?" (IV, p. 133).

4.9. Variante regionale, specifice zonei de nord și nord-est, cu *consoanele* **s, r** *pronunțate dur*: **răzimat**[20] (III, p. 136) și *Sara* — titlul poeziei de O. Goga (III, p. 136) etc.

4.10. Formele regionale *boier***iu** (IV, p. 51) și *cer***iul** (IV, p. 51).

4.11. Fenomenele enumerate mai sus nu sînt semnalate în manuale ca elemente exterioare normei limbii literare actuale. Aceasta poate provoca reacții diferite la elevii de pe teritoriul țării. Unii copii, care vorbesc acasă graiul ilustrat în bucata de lectură, vor fi convinși că propria pronunțare coincide cu norma literară. La rîndul lor, elevii din alte zone geografice ar putea considera fonetismele regionale ca fiind literare sau, dimpotrivă, complet greșite[21] (aceasta mai ales în situațiile în care învățătorii evită să explice, în cursul predării, formele menționate).

5.0. În domeniul **vocabularului** este, fără îndoială, necesar să se stabilească, după cum sublinia Mioara Avram, „un barem de cunoștințe obligatorii"[22] de care să se țină cont în alcătuirea manualelor.

5.1. Accentul ar trebui să se pună, în învățămîntul primar, pe *îmbogățirea registrului activ al elevilor preponderent cu termeni* (din vocabularul fundamental,

---

[18] Cf. *Gramatica limbii române*, vol. I, București, 1966, p. 239.

[19] Cf. DOOM s.v. *mînca*: ind. prez. 1 sg. *mănînc*, 2 sg. *mănînci*, 3 *mănîncă* [...].

[20] După unii cercetători (vezi Ion Gheție, *Baza dialectală a românei literare*, București, 1975, p. 99) *ă* din *răzimat* ar putea fi explicat etimologic.

[21] Vezi și Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, *Determinări și implicații sociolingvistice în predarea limbii materne în școală*, în „Limbă și literatură", 1976, nr. 2, p. 413 și urm.

[22] Mioara Avram, *Modul de studiere a vocabularului în școală*, în „Limbă și literatură" 1976, nr. 2, p. 352.

BDD-A24126 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:45 UTC)

dar și din masa vocabularului) *care aparțin limbii literare*. Cercetările pe care le-am întreprins la nivelul clasei a IV-a pledează din plin pentru acest deziderat.

Considerăm că în primii ani de școală elementele lexicale regionale și/sau arhaice, populare etc. transmise elevilor în școală ar trebui să dețină numai un rol informativ, intrînd astfel în componența registrului pasiv al școlarilor mici. În altă situație sînt, desigur, termenii dialectali specifici zonei din care provine copilul. Aceștia (împreună cu formele populare și cele familiare) urmează să fie folosiți de elevi în variație complementară cu termenii literari echivalenți (respectiv, în context informal).

Fragmentele literare din manuale conțin totuși un număr relativ mare de elemente lexicale dialectale și populare. Unele dintre acestea nu sînt menționate și glosate la sfîrșitul lecțiilor ; de exemplu : *bumbi* (II, p. 138) *fetica* (II, p. 174), *pasămite* (II, p. 73), *ostenit* (III, p. 136), *pîrdalnica* (III, p. 76), *musai* (IV, p. 74), *țolul* (IV, p. 67), *namiaza-mare* (IV, p. 132) etc.

Dintre termenii regionali introduși în cărțile de citire mai menționăm : *răgută* (III, p. 88), *dodoloață* (III, p. 123), *irugă* (III, p. 136).

Cuvinte extrem de rare sînt adjectivele regionale *slodun* și *ciortac* subliniate în fragmentul intitulat *Fagul* de S. Mehedinți (IV, p. 13) și glosate la sfîrșitul lecției. *Slodun* nu figurează în DEX, DM, DE, MDE ; apare în CADE, TDRG și *Lexic regional*, vol. I, s.v., numai ca substantiv ; singura atestare a formei cu valoare adjectivală se află la SCRIBAN, D., s. v. *slodun* ; contextul citat aici este însă identic cu cel din manualul destinat clasei a IV-a. Pentru *ciortac* am consultat DA și dicționarele indicate mai sus : termenul este atestat numai în SCRIBAN, D., s. v. *ciortac*.

Dată fiind circulația restrînsă a elementelor lexicale menționate mai sus, considerăm nerecomandabilă (uneori chiar contraindicată — vezi *slodun*, *ciortac*) prezența acestora în manualele destinate învățămîntului primar. Termenii la care ne-am referit încarcă inutil memoria elevilor, în detrimentul dezvoltării eficiente a vocabularului activ.

5.2. Încă din ciclul primar, școala trebuie să le dezvolte copiilor conștiința ierarhiei elementelor de vocabular din propriul repertoriu lingvistic, spiritul de discernămînt și capacitatea de a se adapta contextului de comunicare.

Pe această linie ar fi de dorit ca manualele să marcheze explicit distincția dintre termenii literari, care trebuie asimilați de copii (pentru a fi folosiți activ-productiv în exprimarea îngrijită) și cuvintele sau sintagmele regionale, arhaice, populare, familiare etc. destinate, în ciclul primar, numai unei lărgiri a capacității de înțelegere a elevilor. Această distincție s-ar putea realiza prin mijloace grafice, și anume prin *dispunerea în coloane diferite* a termenilor literari și, respectiv, a celor nonliterari explicați la sfîrșitul lecției. Considerăm obligatoriu, totodată, ca manualele să semnaleze *toate* formele lexicale dialectale și /sau arhaice, populare, familiare etc., care apar în fragmentul studiat, să sublinieze *întotdeauna* caracterul neliterar al acestora și să le opună cu consecvență echivalentul din româna literară.

Cu excepția cîtorva precizări sporadice din manualul pentru clasa a IV-a, în cărțile de citire din învățămîntul primar nu se specifică însă, în general, caracterul nonliterar al cuvintelor și expresiilor regionale, populare etc. glosate și, prin urmare, nu se oferă indicații restrictive de utilizare. Nici *Vocabularul* cu care se încheie manualul destinat clasei a IV-a nu conține precizări privind

BDD-A24126 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:45 UTC)

stratul nonliterar al unora dintre elementele pe care le reunește. În cartea de citire pentru clasa a III-a apare o singură notă (vezi în capitolul *Texte pentru lectură*, fragmentul *La scăldat* de Ion Creangă), prin care se sugerează elevilor caracterul regional al unor termeni : „Citiți cu atenție lectura, ajutîndu-vă de explicarea dată *cuvintelor din graiul moldovenesc* [. . .]" (III, p. 174, s.n.).

Prezentarea și explicarea termenilor la sfîrșitul lecțiilor nu se face, așadar, pe baza distincției dintre elementele literare și cele nonliterare. Cuvintele sînt grupate într-o singură coloană, de obicei, fără a se semnala deosebirile contextuale de distribuție. Apar astfel, reunite în aceeași listă, forma populară *a purces*, termenii literari *microfon*, *orator* și adjectivul regional *dodoloață* (III, p. 123) ; la fel : *moț*, *năzuință* (elemente literare), *răgută*, *bumbi* (forme regionale) (III, p. 88) ; *sultan*, *sol* (termeni literari) și *cu bănat* (expresie regională) (III, p. 32) etc.

Tratarea nediferențiată a elementelor lexicale cu statut lingvistic diferit poate avea, nu rareori, efectul de a-i deruta pe elevi. Se încurajează astfel situațiile de interferență a registrelor verbale în exprimarea copiilor de vîrstă școlară mică[23].

Cărțile de citire destinate claselor a II-a și a IV-a cuprind și cîțiva termeni pentru care precizarea statului literar/nonliterar sau a caracterului regional/popular ridică probleme, dicționarele moderne neoferind soluții unitare. Menționăm dintre aceștia : *chivără* (III, p. 95) care figurează în DEX fără restricții de utilizare, dar în DM este considerat termen învechit ; *pîrdalnic* (III, p. 76) apare în DEX ca popular și familiar, iar în DM fără indicații restrictive ; *văpaiță* (III, p. 63) în DEX : popular, în DM : fără restricții de utilizare ; *pitită* (III, p. 125) în DEX : popular, în DM : fără restricții de utilizare ; *megieș* (IV, p. 52) în DEX : popular, în DM : regional ; etc.

Considerăm că într-un program de perspectivă, riguros și susținut de dezvoltare a comunicării, formele cu statut controversat nu-și au locul în textele destinate învățămîntului primar.

6. Situațiile la care ne-am referit mai sus (sub **3.4** și **5**) ne-au servit pentru a sublinia că materialul lingvistic cuprins în fragmentele de lectură nu a fost suficient valorificat de manuale în interesul dezvoltării comunicării. Înțelegerea justă a raportului dintre elementele literare și cele regionale, populare, familiare etc. precum și a sarcinilor didactice corespunzătoare reprezintă, fără îndoială, și garanția redactării unor bune instrumente de lucru : cartea de citire, ca factor esențial de propagare a normei literare în învățămîntul primar, ar putea să ofere totodată informații și comentarii adecvate, care să aibă în vedere toate zonele geografice ale țării. Aceasta ar permite cadrelor didactice să selecteze cunoștințele necesare dezvoltării comunicării în mediul dialectal și socio-cultural în care activează. Elevii se vor familiariza astfel cu bogăția și varietatea limbii materne, învățînd s-o cunoască temeinic, s-o prețuiască și s-o utilizeze adecvat, sub toate aspectele ei.

---

[23] În cursul cercetărilor noastre am constatat frecvent, în context formal, la elevii claselor a III-a și a IV-a (în special în mediul rural) tendința de a alterna fără discernămînt, în același context, termeni literari și forme lexicale regionale, populare etc. De exemplu : „Pe urmă ne-am jucat și amîndoi am făcut arcuri, pe care puneam *o blană*" [=(reg. munt.) *scîndură*] (R.M., Bolintin-Vale) ; „A căzut frățiorul meu în *lac* [=(reg. munt.) *baltă*] și mama m-a certat că n-am avut grijă de el" (B.I., Crevedia Mare).

BDD-A24126 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:45 UTC)

ÉLÉMENTS RÉGIONAUX DANS LES MANUELS DESTINÉS À L'ENSEIGNEMENT PRIMAIRE

RÉSUMÉ

Dans la perspective du rapport entre la langue littéraire et les éléments nonlittéraires (dialectaux, en premier lieu), nous avons pris en discussion quelques faits régionaux de phonétique, morphosyntaxe et lexique qui ont été inclus dans les manuels actuels destinés à l'enseignement primaire. Partant de la prémisse que le livre d'école — unique pour tout le pays — doit offrir tout d'abord la solution de la norme prescriptive, nous avons jugé justifiée et recommandable l'acceptaton des éléments dialectaux, populaires, archaïques, familiaires, etc. dans les textes de lecture destinés à l'enseignement primaire ; mais cela seulement dans l'intérêt précis du développement de la communication. Nous considérons indispensable, dans ce sens, la présence, dans les manuels, des commentaires élémentaires — au niveau de compréhension des élèves — concernant le statut, les restrictions d'emploi, ainsi que le doublet littéraire des éléments régionaux. Les informations et les commentaires de cette nature doivent prendre en considération toutes les zones géographiques du pays. De cette manière les manuels pourront correspondre effectivement aux exigences de la didactique linguistique actuelle, visant l'orientation de l'enseignement de la langue maternelle à l'école vers des connaissances qui se rapportent à toutes les variantes linguistiques — littéraire et nonlittéraires — et à leur emploi complémentaire dans des contextes différents de communication.

Institutul de Cercetări Etnologice și Dialectologice
București, str. Nikos Belotannis, nr. 25

BDD-A24126 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:55:45 UTC)